

CAZURILE DE CONVERSIUNE A ACTULUI JURIDIC CIVIL ÎN MATERIE SUCCESORALĂ

Sergiu BAIEȘ

Doctor în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: baies_sergiu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-2343-420X>

Mariana ȘARGAROVSKI

Doctorandă, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: secaramariana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1928-4448>

Conversiunea ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, care constă în valorificarea într-o manieră transformată a manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate într-un act juridic civil subsecvent, dispune de aplicabilitate în diverse materii ale dreptului civil. Prezentul articol se focusează pe identificarea și analiza unor ipoteze de conversiune din domeniul succesoral reflectate în doctrină, dar și în Codul civil al Republicii Moldova. Astfel, am reținut că un testament privilegiat lovit de nulitate va putea fi convertit într-un testament olograf, că actul de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate va putea fi convertit în acceptare tacită a succesiunii și că actul de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate va putea fi convertit în revocare de legat.

Cuvinte-cheie: *conversiune, nulitate, act juridic, testament privilegiat, testament olograf, succesiune, legat.*

CASES OF CONVERSION OF THE CIVIL LEGAL ACT IN SUCCESSION MATTERS

The conversion as a way of correcting the causes of nullity of the civil legal act, which consists in capitalizing in a transformed manner the manifestation of valid will expressed in a civil legal act struck by nullity in a subsequent civil legal act, has applicability in various matters of civil law. This paper focuses on the identification and analysis of conversion hypotheses in the field of succession reflected in the doctrine, but also in the Civil Code of the Republic of Moldova. Thus, the author noted that a privileged will struck by nullity may be converted into a holographic will, that the act of alienation of the succession property struck by nullity may be converted into tacit acceptance of the succession and that the act of alienation of the object of the bequest struck by nullity will be able to be converted into revocation of the bequest.

Keywords: *conversion, nullity, legal act, privileged will, holographic will, succession, bequest.*

CAS DE CONVERSION DE L'ACTE JURIDIQUE CIVIL EN MATIÈRE DE SUCCESSION

La conversion en tant que moyen de corriger les causes de nullité de l'acte de droit civil, qui consiste à capitaliser de manière transformée la manifestation d'une volonté valide exprimée dans un acte de droit civil frappé de nullité dans un acte de droit civil ultérieur, a applicabilité dans divers questions de droit civil. Cet article se concentre sur l'identification et l'analyse des hypothèses de conversion dans le domaine de la succession reflétées dans la doctrine, mais aussi dans

le Code civil de la République de Moldova. Ainsi, l'auteur a noté qu'un testament privilégié frappé de nullité peut être converti en testament olographe, que l'acte d'aliénation du bien successoral frappé de nullité peut être converti en acceptation tacite de la succession et que l'acte d'aliénation de l'objet du legs frappé de nullité pourra être converti en révocation du legs.

Mots-clés: *conversion, nullité, acte juridique, testament privilégié, testament olographe, succession, legs.*

СЛУЧАИ КОНВЕРСИИ ЮРИДИЧЕСКОЙ СДЕЛКИ В НАСЛЕДСТВЕННОМ ПРАВЕ

Конверсия, как средство устранения причин недействительности юридической сделки, которая состоит в использовании в преобразованном виде волеизъявления, содержащегося в недействительной сделке, с целью создания заменяющей сделки, может применяться в различных областях гражданского права. Данная статья направлена на установление и анализ некоторых случаев конверсии в наследственном праве, указанных в доктрине, а также в Гражданском кодексе Республики Молдова. Таким образом, недействительное привилегированное завещание может преобразоваться в собственноручное завещание, недействительная сделка по отчуждению наследственной вещи может преобразоваться в молчаливое принятие наследства, а недействительная сделка по отчуждению предмета завещательного отказа может преобразоваться в отмену завещательного отказа.

Ключевые слова: *конверсия, недействительность, юридическая сделка, привилегированное завещание, собственноручное завещание, наследство, легат.*

Introducere

Doctrina identifică un șir de cazuri de conversiune a actelor juridice lovite de nulitate, care, la modul general, pot fi grupate în cazuri de conversiune în materie succesorală și cazuri de conversiune în materie de obligații. Ținând cont de complexitatea materiei avute în vedere, dar și de necesitatea unei abordări complexe, vom dedica acest studiu cazurilor de conversiune a actului juridic civil în materie de succesiuni. Aceste cazuri, consacrate de doctrină, în cele ce urmează vor fi supuse analizei prin filtrul reglementărilor Codului civil al Republicii Moldova [6], atât până la modernizarea acestuia, cât și în redacția în vigoare de la 01 martie 2019, în vederea identificării posibilității aplicării acestora în condițiile sistemului nostru juridic.

Conversiunea formei testamentare

În materie succesorală doctrina reține câteva posibile situații de conversiune a actelor juridice lovite de nulitate, unul dintre care are în vedere conversiunea formei testamentare. Astfel, în lite-

ratura de specialitate românească se menționează că testamentul autentic sau mistic, nul ca atare pentru vicii de formă, are valoare de testament olograf, dacă este scris în întregime, datat și semnat de către testator [12, p.247; 7, p.340; 17, p.472; 11, p.1023]. Această poziție doctrinară a fost preluată de jurisprudența Tribunalului Suprem al Republicii Socialiste România [8, p.238], iar cu ocazia adopțării noului Cod civil al României a fost consacrată la nivel legislativ. Conform art. 1050 din Noul Cod civil al României, intitulat „Conversiunea formei testamentare”, se prevede că un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.

Legislația Republicii Moldova, în urma reformării Codului civil din 2002 prin Legea nr. 133/2018, a preluat conceptul de conversiune a formei testamentare prin norma conținută la alin. (2) art. 2216, care reprezintă o reproducere a prevederilor art. 1050 din Noul Cod civil al României. Această normă din Codul nostru civil este unica ce consacră conversiunea actelor juridice civile în materie de succesiuni.

Idei principale ale cercetării

Cauza de nulitate ce infestază testamentul inițial în situația analizată ține de nerespectarea formei testamentului, care are ca și consecință nulitatea absolută a testamentului. Cauza dată de nulitate este pasibilă de îndreptare prin conversiune în virtutea faptului că manifestarea de voință exprimată cu ocazia întocmirii testamentului nul întrunește condițiile de fond și formă ale unui alt testament. Iar prin adăugirea manifestării de voință exprese de a opera conversiunea, voința testatorului obține eficacitate deplină.

La prima vedere, acest caz de conversiune a formei testamentare nu ar trebui să se considere conversiune în veritabilul său sens, odată ce prin conversiune ia naștere actul juridic civil subsecvent, care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial. Iar, în cazul conversiunii formei testamentare, atât actul inițial, cât și cel subsecvent au același efect juridic – transmitiunea pentru cauză de moarte în favoarea celor indicați în testament.

Însă ceea ce cu adevărat prezintă relevanță în cazul conversiunii formelor testamentare, este că prin conversiune nu doar se schimbă forma *ad validitatem* al testamentului, dar se oferă eficiență manifestării de voință a testatorului și intenției acestuia de a gratifica prin intermediul actului de ultimă voință a acestuia. Din această perspectivă nu poate fi negată ipoteza conversiunii în regula consacrată de art. 2216 alin. (2) Cod civil.

Trebuie observat că norma legală de la art. 2216 Cod civil, reprodusă după art. 1050 din Codul civil român, nu face referire la forma concretă a testamentului ce poate fi convertită în testament de altă formă, așa cum o face doctrina în citatul de mai sus, în sensul că testamentul autentic sau mistic se poate converti într-un testament olograf. Art. 2216 Cod civil generalizează regula că testamentul nul pentru vicii de formă se poate converti într-un testament ale cărui condiții de formă sunt întrunite.

În acest sens, Codul civil face distincție între testamentele ordinare, la care atribuie testamentul olograf și autentic, și testamentele privilegiate (art. 2222 Cod civil). Legislația noastră civilă nu cunoaște testamentul mistic sau secret, care ocrotește într-o măsură mai largă decât testamentul autentic secretul dispozițiilor de ultimă voință [12, p.221].

Testamentul olograf este testamentul scris în întregime, datat și semnat de testator [5, p.200; 10, p.73; 15, p.102]. Conform art. 2223 alin. (1) și (2) Cod civil, testatorul poate întocmi în mod personal testamentul prin declarație scrisă și subsemnată de el; testatorul trebuie să menționeze în testament data (ziua, luna și anul) în care a scris testamentul.

După cum se observă, solemnitățile necesare pentru valabilitatea testamentului olograf sunt scrierea acestuia de către testator, datarea și semnarea de către acesta. Totodată, testamentul olograf trebuie luat la păstrare, la cererea testatorului, de către notarul competent, eliberându-i-se testatorului o dovadă de depunere (art. 2224 Cod civil). Iar înainte de a fi executat, testamentul olograf se va prezenta unui notar pentru a fi vizat spre neschimbare; notarul procedează la deschiderea și validarea testamentului olograf și îl depune la dosarul succesoral; deschiderea testamentului și starea în care se găsește se constată prin proces-verbal (art. 2225 Cod civil). Însă, nerespectarea cerințelor privind transmiterea la păstrare a testamentului și deschiderea acestuia înainte de executare nu au consecințe nici asupra valabilității testamentului, nici asupra drepturilor moștenitorilor.

Testamentul autentic este testamentul autentificat de un notar public (birou notarial) sau de o altă persoană investită cu autoritate publică potrivit legii [5, p.211; 10, p.85; 15, p.158]. Conform art. 2226 alin. (1) Cod civil, testamentul autentic este testamentul autentificat de notar potrivit dispozițiilor legale. Dar nu numai notarii au competența de a autentifica testamente, or competența lor în acest sens se limitează la teritoriul țării. Testamentele cetățenilor Republicii

Moldova, care se află în străinătate pot fi autentificate de către reprezentantul misiunii diplomatice sau al oficiului consular (art. 2226 alin. (3) Cod civil).

În ceea ce privește formalitățile de autentificare a testamentului, acestea sunt reglementate prin art. 44 din Legea privind procedura notarială. Astfel, testatorul își dictează dispozițiile în fața notarului. Notarul redactează testamentul în baza solicitărilor exprimate de către testator, utilizând terminologia juridică corespunzătoare. În cuprinsul testamentului se va face mențiune expresă că actul reprezintă ultima voință a testatorului. Testamentul astfel redactat este citit cu voce testatorului și este transmis acestuia pentru a face cunoștință cu el, fiind apoi semnat de către testator. Despre îndeplinirea acestor formalități se face o mențiune expresă în girul de autentificare care se semnează de către notar. În cazul în care testatorul prezintă un testament deja redactat, notarul va da îndrumările necesare privind legalitatea și efectele juridice ale dispozițiilor testamentare, după care va proceda la redactarea testamentului. Dacă testatorul insistă ca testamentul să fie autentificat în redacția prezentată de el, notarul nu va refuza autentificarea. În acest caz notarul nu va purta răspundere pentru formularea dispozițiilor testamentare. În cazul în care la întocmirea testamentului sunt atrași martori, interpretul autorizat, traducătorul autorizat, persoana care semnează testamentul în locul testatorului, executorul testamentar, aceștia vor semna testamentul. La testament se anexează declarația comună a persoanelor atrase privind obligația de păstrare a secretului întocmirii testamentului.

Testamentul privilegiat nu este definit de Codul civil. Reglementarea de la art. 2222 se limitează doar a menționa că testamentul privilegiat poate fi întocmit în condiții speciale. Astfel, „în cazurile în care persoana se află în anumite împrejurări neobișnuite, excepționale (...) legea prevede posibilitatea testării într-o formă simplificată de autentificare, potrivit unor reguli speciale, derogatorii de la regulile auten-

tificării înscrisurilor (...). Formalitățile fiind simplificate și pentru a deosebi aceste testamente de cele ordinare, ele au fost denumite *testamente privilegiate*, fiind – în esență – *testamente autentice simplificate*” [10, p.96]. Într-o noțiune dată de doctrină, „testamentele privilegiate sunt acele testamente întocmite în situații speciale, instrumentate de către un agent având funcția stabilită de lege, cu respectarea unui formalism minim, obligatoriu în prezența a doi martori, și a căror eficiență juridică este condiționată de intervenția caducității” [15, p.227].

Într-adevăr, la întocmirea unui testament privilegiat se poate recurge doar în situații neordinare, de exemplu în cazul persoanelor internate în instituții medicale, a celor aflate în expediții, a militarilor și membrilor familiilor acestora, în punctele de dislocare a unităților militare, a persoanelor aflate în locurile de detențiune (art. 2227 Cod civil) și chiar a persoanelor care din motive excepționale sunt izolate (art. 2229 Cod civil). Funcția de agent instrumentator pentru astfel de testamente poate fi exercitată, după caz, de către medicii-șefi sau medicii de gardă, șefii expedițiilor, comandanții unităților militare, șefii penitenciarelor sau adjuncții lor, etc. Printre condițiile unui testament privilegiat urmează să reținem:

- testatorul poate întocmi testamentul privilegiat doar dacă există temeri că acesta va deceda înainte de a putea întocmi testamentul în fața unui notar;

- testamentul se întocmește în baza declarației verbale a testatorului sau în baza unui text predat de către testator, cu declarația că acesta este testamentul său și cu mențiunea despre temerea că întocmirea testamentului în fața unui notar nu va mai fi posibilă;

- autentificarea testamentului se face în prezența a doi martori, textul scris trebuie semnat și de către martori. Numărul de martori este unul minim, admițându-se, desigur, un număr și mai mare de martori.

În situații cu totul excepționale, când testatorul se află într-un pericol iminent, testamentul se poate

face prin declarație verbală în prezența a trei martori (art. 2229 alin. (2) Cod civil).

Sunt stabilite anumite cerințe și față de martorii prezenți la întocmirea unui testament privilegiat, dar și a unuia autentic. Conform art. 2221 Cod civil martor la redactarea și autentificarea testamentului poate fi orice persoană care are capacitatea de a întocmi de sine stătător propriul testament. Însă nu pot avea calitatea de martor, de exemplu, persoana care semnează testamentul în numele testatorului, persoana în favoarea căreia se întocmește testamentul, rudele acesteia până la gradul trei inclusiv și soțul acesteia, analfabeții și alte persoane inapte să citească testamentul, persoanele cu anumite antecedente penale.

Testamentul privilegiat se consideră că nu a fost întocmit dacă de la întocmire au trecut 3 luni, iar testatorul este încă în viață (art. 2230 Cod civil). Expirarea termenului menționat atrage caducitatea testamentului.

Din cele expuse observăm că solemnitățile prescrise pentru un testament olograf sunt cele mai simple de realizat, motiv pentru care doctrina, așa cum am citat la început, apreciază că, conversiunea formei testamentare de cele mai multe se va produce anume în sensul recunoașterii valabilității unui testament olograf, dacă un testament de o complexitate mai mare este lovit de nulitate pentru vicii de formă. Desigur, cu condiția că testamentul în cauză întrunește condițiile stabilite pentru un testament olograf – să fie scris integral, datat și semnat de testator.

În ceea ce privește conversiunea unui testament autentic lovit de nulitate pentru vicii de formă într-un testament olograf, doctrinarii își exprimă rezerve față de acest exemplu, pornind de la realitățile notariale actuale [1, p.1086]. Într-adevăr, una din cerințele de autentificare a testamentului este redactarea acestuia de către notarul pe baza unei declarații verbale sau scrise a testatorului (art. 2226 alin. (2) Cod civil). Iar declarația scrisă a testatorului, avută în vedere de art. 2226 Cod civil, pe baza căreia notarul efectuează

redactarea testamentului, servește doar în calitate de proiect al viitorului testament, ce urmează a fi definitivat de notarul. Deci ne putem imagina conversiunea unui testament autentic nul pentru vicii de formă doar în situații excepționale de autentificare de către notarul a înscrisului prezentat de testator, scris integral, datat și semnat de testator.

În schimb, conversiunea unui testament privilegiat într-unul olograf se prezintă ca mult mai probabilă. Astfel, „un testament privilegiat scris, semnat și datat de mâna testatorului, dar ale căruia formalități de suprascriere sunt realizate de către un agent instrumentator necompetent în procedura realizării aceluia tip de testament, va fi valabil ca și testament olograf” [1, p.1086]. Adăugăm că nu doar necompetența agentului instrumentator la întocmirea unui testament privilegiat ar putea servi motiv de nulitate a testamentului privilegiat și conversiunea a acestuia într-un testament olograf. Motiv de nulitate pentru vicii de formă ale testamentului privilegiat ar putea servi și incompatibilitatea unor martori prezenți la întocmirea acestuia sau absența semnăturii unui martor pe textul testamentului.

De asemenea, considerăm posibilă conversiunea unui testament privilegiat de o anumită formă într-un alt testament la fel privilegiat. De exemplu în ipoteza în care un testament privilegiat prevăzut de art. 2227 Cod civil este întocmit cu încălcări de un agent instrumentator, fie datorită necompetenței sale, fie datorită altor vicii de formă, dar pe baza declarației verbale a testatorului, în prezența a trei martori, în condițiile în care pentru testator exista un pericol iminent. Un astfel de testament va produce efectele unui testament privilegiat, întocmit în situații de urgență, așa cum este reglementat prin art. 2229 Cod civil.

În contextul conversiunii formei testamentare urmează să ținem cont și de posibilitatea conversiunii dispozițiilor testamentare. Una din dispozițiile testamentare care poate să conțină un testament sau

la care se poate rezuma conținutul întregului testament este legatul (art. 2297 Cod civil). Pornind de la considerentele expuse mai sus cu privire la conversiunea unui testament într-un testament de altă formă, urmează în mod logic să recunoaștem ipoteza conversiunii legatului cuprins într-un testament de o anumită formă, nul ca atare pentru vicii de formă, într-un legat stipulat într-un testament de altă formă, ale cărei condiții sunt îndeplinite.

Acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate

Un alt caz de conversiune a actului juridic civil în materie succesorală reținut de doctrină este acela al actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală încheiat de succesibil, care, chiar lovit de nulitate, se convertește în acceptare tacită a moștenirii [17, p.472; 3, p.188; 4, p.235; 11, p.1024].

Acceptarea moștenirii este tacită atunci când succesibilul face un act (fapt) pe care nu-l putea săvârși decât în calitatea sa de moștenitor și din care rezultă neîndoiește intenția sa de acceptare a moștenirii [9, p.413]. Acceptarea tacită a moștenirii se poate realiza prin acte materiale de administrare a bunurilor din masa succesorală sau prin acte juridice cu privire la astfel de bunuri.

Din punct de vedere al actelor juridice care pot avea valoare de acceptare tacită a moștenirii, aceasta din urmă rezultă din orice act de dispoziție juridică privitor la un bun succesoral, indiferent dacă acesta este mobil sau imobil, corporal sau incorporeal, de gen sau individual determinat. Prin acte de dispoziție juridică se înțeleg actele de înstrăinare, cu titlu oneros sau gratuit, de constituire a unor garanții reale sau de dezmembrare a proprietății prin constituirea unor drepturi reale [5, p.388].

Ceea ce este important nu este actul obiectiv de dispoziție în sine, ci intenția pe care o evidențiază, iar soarta juridică a actului de dispoziție este indife-

rentă. Astfel acceptarea moștenirii este valabilă chiar dacă actul de dispoziție ar fi nul sau anulat, odată ce exprimă voința neîndoiește a succesibilului în acest sens [9, p.416; 5, p.388-389].

Raportarea analizei doctrinare de mai sus la normele legale ale țării noastre denotă faptul că o conversiune a actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, lovit de nulitate, în acceptare tacită a moștenirii, poate fi imaginată doar în contextul legal al redacției vechi a Codului civil, care reglementa dreptul de opțiune succesorală sub forma acceptării moștenirii sau a renunțării la ea.

Astfel, conform art. 1516 Cod civil (în redacția de până la 01 martie 2019) moștenirea urma să fi acceptată de succesibil, indiferent de faptul dacă acesta era un moștenitor legal sau testamentar, iar acceptarea moștenirii se putea realiza fie prin depunerea unei declarații de acceptare la notar, fie prin intrarea în posesiunea patrimoniului succesoral. Respectiv, prin prisma reglementării în cauză, se putea distinge acceptarea expresă a moștenirii de acceptarea tacită a acesteia. În consecință, un act de dispoziție asupra unui bun din masa succesorală posedată și administrată de succesibil, chiar și lovit de nulitate, putea avea valoare de acceptare tacită a moștenirii.

În contextul legal actual, însă, în urma reformei Codului civil prin Legea nr. 133/2018, s-a produs o schimbare de paradigmă în materie de opțiune succesorală. Conform art. 2389 Cod civil (în redacția în vigoare de la 01 martie 2019) moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire. Iar dreptul de renunțare urmează să fi exercitat de moștenitor în termen de 3 luni, care începe să curgă din momentul în care moștenitorul a aflat despre devoluțiunea moștenirii (art. 2391 Cod civil).

În așa fel, concepția actuală a Codului civil cu privire la transmisiunea moștenirii este că aceasta se produce în mod automat în momentul deschiderii moștenirii. O eventuală declarație de acceptare a

moștenirii, prevăzută de art. 2390 alin. (3) Cod civil, nu reprezintă decât o consolidare a calității de moștenitor, care se poate produce și de la sine, prin renunțarea la moștenire în termenul indicat.

Respectiv, în noile condiții legale, problema acceptării tacite a moștenirii nici nu se poate pune. Iar posibilitatea conversiunii unui act de înstrăinare lovit de nulitate cu privire la un bun succesoral într-o acceptare tacită a moștenirii se poate analiza doar în raport cu moștenirile deschise până la data de 01 martie 2019¹.

Natura cauzei de nulitate care lovește actul juridic de dispoziție asupra bunului din masa succesorală, în principiu, nu prezintă relevanță, doar dacă nu este o cauză legată de vicierea consimțământului dispunătorului sau de capacitatea acestuia, ipoteze în care conversiunea nicidecum nu poate opera. Însă îndreptarea cauzei de nulitate prin conversiune operează, în situația analizată, numai în raport cu un efect adițional al actului de înstrăinare al bunului din masa succesorală, și anume cu referire la acceptarea tacită a moștenirii de către succesibil. Astfel, dacă prin actul juridic inițial s-a urmărit înstrăinarea bunului și, ca efect accesoriu, acceptarea tacită a moștenirii, atunci în urma conversiunii se va realiza doar efectul accesoriu.

Revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate

Conform doctrinei românești, înstrăinarea obiectului unui legat cu titlu particular, chiar dacă este lovită de nulitate, valorează act de revocare voluntară și tacită a legatului [13, p.113-114; 18, p.101; 17, p.472; 3, p.188; 4, p.235; 8, p.239; 11, p.1024]. Aceiași poziție a fost susținută de jurisprudență [14, p.129-140].

¹ Conform art. 46 alin. (1) al Legii de punere în aplicare a Codului civil, dispozițiile cărții a patra din Codul civil (Moștenirea) în redacția introdusă prin Legea nr. 133/2018 se aplică moștenirii persoanelor care au decedat la data de 01 martie 2019 sau după data respectivă.

În sistemul nostru juridic legatul are doar caracter particular, legislației noastre nefiind cunoscute legatele universale și cu titlu universal, după exemplul Codului civil român.

Reieșind din prevederile art. 2297 Cod civil, legatul este dispoziția testamentară prin care testatorul acordă unei sau mai multor persoane (legatari) un drept patrimonial, o sumă de bani, remiterea unei datorii sau oricare alte avantaje patrimoniale fără a le desemna în calitate de moștenitori. Legatul este o dispoziție esențialmente revocabilă. Conform art. 2381 Cod civil testatorul poate revoca oricând orice dispoziție inclusă în testament. Revocarea este un act voluntar al testatorului, ce se poate realiza fie expres, fie tacit.

Revocarea legatului este expresă atunci când rezultă dintr-o declarație formală ulterioară a testatorului în acest sens [5, p.239]. Reieșind din prevederile art. 2382 Cod civil un legat poate fi revocat expres prin întocmirea unui nou testament, nefiind necesară respectarea formei testamentului revocat, or testamentul prin care se revocă un alt testament poate fi făcut printr-un alt testament decât cel revocat (art. 2382 alin. (2) Cod civil). De asemenea, testamentul autentic sau privilegiat este revocat în cazul în care testatorul cere restituirea acestuia de la autoritatea la care se păstrează (notar) (art. 2384 alin. (1) Cod civil).

Revocarea legatului este tacită dacă, fără a fi declarată expres, rezultă indirect, dar neîndoielnic, din anumite acte sau fapte săvârșite de testator sau cunoscute de el [10, p.154]. Revocarea tacită poate rezulta fie din distrugerea sau modificarea testamentului cu intenția de a revoca dispozițiile testamentare incluse în el (art. 2383 Cod civil), fie din întocmirea unui alt testament, care, fără să revoce expres dispozițiile din testamentul anterior, conține dispoziții contrare cu cele din testamentul anterior. Această ultimă ipoteză de revocare tacită rezultă din prevederile art. 2386 Cod civil, conform căreia, dacă testatorul a întocmit

mai multe testamente care se completează unul pe altul, atunci toate au efecte juridice în partea în care sunt compatibile. *Per a contrario*, dacă dispozițiile testamentare sunt contradictorii, dispoziția anterioară incompatibilă cu o dispoziție ulterioară se consideră revocată.

Cu toate că ipotezele expuse nu sunt numite de legiuitor ca fiind revocări tacite ale testamentelor și dispozițiilor testamentare, ele urmează a fi apreciate anume în acest sens. Mai ales că, sub aspect comparativ, Codul civil român califică aceste ipoteze ca fiind revocări voluntare tacite ale testamentelor (art. 1052 din Codul civil român).

În ceea ce privește înstrăinarea obiectului legatului de către testator, prin prisma art. 2388 Cod civil, ca urmare a unui astfel de act al testatorului survine *caducitatea* testamentului. Astfel, conform art. 2388 lit. c) Cod civil, testamentul sau dispoziția testamentară devine caducă în măsura în care bunul testat este înstrăinat de către testator în timpul vieții sau nu i-a aparținut. Observăm că legiuitorul nostru a optat pentru consecința caducității legatului în caz de încheiere de către testator a actelor de dispoziție asupra obiectului legatului, și nu pentru consecința revocării, ceea ce nu ni se pare corect.

Privind general, revocarea actului juridic semnifică desfacerea voluntară pentru viitor a unui act juridic încheiat legal, iar caducitatea – lipsirea de efecte a unui act juridic datorită unui eveniment independent de voința sau de culpa părților, care survine ulterior încheierii valabile a actului [2, p.195]. În materie succesorală considerentele de mai sus sunt expuse după cum urmează. Prin revocare a legatului urmează să înțelegem ineficacitatea acestuia datorată desființării dispoziției testamentare care conține legatul, ulterioară momentului întocmirii testamentului și *determinată de voința testatorului* [20, p.228]. Iar caducitatea legatului înseamnă imposibilitatea de executare, *independentă de voința testatorului* [20, p.235]. Din acest punct de vedere, caducitatea unui

legat poate surveni ca rezultat al următoarelor fapte: predecesul legatarului față de testator, nedemnitățile legatarului, renunțarea legatarului la legat, pieirea totală a obiectului legatului din motive care nu țin de voința testatorului [10, p.179]. În contextul ultimei ipoteze, pieirea obiectului legatului, datorată faptei intenționate a testatorului, valorează revocare voluntară tacită a legatului, și nu caducitate [5, p.246, 10, p.186; 15, p.443 și urm.].

Deci apreciem critic opțiunea legiuitorului de a califica drept caduc legatul al cărui obiect este înstrăinat de către testator în timpul vieții. Considerăm că în acest caz operează revocarea voluntară tacită a legatului, odată ce înstrăinarea obiectului legatului este un act intenționat al testatorului prin care se urmărește implicit lipsirea de eficacitate a dispoziției testamentare avute în vedere.

La rândul său, revocarea voluntară tacită a legatului prin înstrăinarea obiectului acestuia presupune următoarele condiții:

- înstrăinarea, care trebuie să fie efectivă, indiferent de caracterul oneros sau gratuit al acesteia, de faptul dacă este pură și simplă sau afectată de modalități, în favoarea unui terț sau chiar a legatarului însuși [5, p.244; 15, p.456-461]. Înstrăinarea efectivă a obiectului legatului presupune că un simplu proiect de înstrăinare nu atrage revocarea legatului. Totodată, este lipsită de relevanță ieșirea efectivă din patrimoniu a bunului care face obiectul legatului. Un simplu antecontract poate să ducă la revocarea legatului, odată ce este susceptibil de executare silită, chiar dacă nu este translativ de proprietate. Astfel, ceea ce prezintă importanță nu este transmisiunea reală și efectivă a bunului de către testator, dar voința reală și efectivă de a înstrăina [10, p.166, 15, 457-458];

- intenția, respectiv, doar o înstrăinare voluntară poate avea efect de revocare a legatului, iar „oricare altă variantă în urma căreia bunul iese din patrimoniul dispunătorului, fie că este vorba despre o execu-

tare silită, de expropriere, de vânzare la licitație, nefiind rezultatul voinței autorului, nu se va interpreta ca și revocare a legatului” [15, p.455-456]. Intenția de a revoca a testatorului este esențială, ceea ce rezultă din faptul că revocarea rămâne valabilă chiar dacă înstrăinarea făcută de testator este desființată din motive de nulitate [5, p.245].

Din cele expuse deducem că legatul se va revoca tacit chiar și printr-un act de înstrăinare a obiectului acestuia lovit de nulitate. În acest caz vom fi în prezența unei conversiuni a actului de înstrăinare nevalabil a obiectului legatului într-o revocare tacită a legatului. Or, după cum a fost arătat, ceea ce este relevant pentru o revocare tacită a legatului este intenția reală de a înstrăina obiectul acestuia de către testator, intenție ce este prezentă și atunci când actul de înstrăinare este lovit de nulitate. Pe de altă parte, nu este relevantă ieșirea efectivă din patrimoniul testatorului a bunului care face obiectul legatului, or, în caz de nulitate a actului de înstrăinare, bunul obiect al legatului rămâne sau revine, după caz, în patrimoniul testatorului, însă legatul se va considera revocat prin voința reală și efectivă a testatorului de a înstrăina.

Cât privește cauza de nulitate care afectează actul de înstrăinare a obiectului legatului de către testator și care este îndreptată prin conversiune, reținem că acest caz de conversiune se va produce indiferent de temeiul nulității și de calitatea nulității care afectează actul de înstrăinare a obiectului legatului, fie ea o nulitate absolută sau relativă. Dar ceea ce trebuie avut în vedere este că voința reală și efectivă a testatorului de a înstrăina presupune un consimțământ valabil exprimat și trebuie să provină de la o persoană capabilă. În acest sens, pe drept cuvânt, se precizează că „lipsa de eficiență a înstrăinării determinată de incapacitatea persoanei sau de vicierea consimțământului său reprezintă un motiv suficient pentru ca și revocarea să fie inefficientă, întrucât raportul dintre cele două este de tipul cauză – efect, cauza reprezentând înstrăinarea,

iar efectul fiind reprezentant de revocare (...) o cauză bazată pe o voință alterată sau pe incapacitatea persoanei, inefficientă prin ea însăși, determină obligatoriu și lipsa efectului” [15, p.462-463]. Deci, conversiunea actului de înstrăinare a obiectului legatului, lovit de nulitate, în revocare a legatului nu se va produce în cazuri de nulitate a actului de înstrăinare întemeiat pe motive de capacitate a testatorului sau viciere a consimțământului acestuia la încheierea actului în cauză.

Efectul ce se produce prin conversiune în ipoteza avută în vedere este similar cu cel produs în ipoteza unui act de înstrăinare a unui bun din masa succesorală lovit de nulitate și convertit în act de acceptare tacită a moștenirii. Prin înstrăinarea bunului obiect al legatului testatorul a urmărit atât ieșirea bunului din patrimoniul său, cât și revocarea tacită a dispoziției testamentare cu privire la legat. În urma convertirii actului de înstrăinare se va produce, însă, doar efectul accesoriu al actului de înstrăinare, care se rezumă la revocarea tacită a legatului și lipsirea legatarului de beneficiul patrimonial la care acesta ar fi sperat.

Ultimele două ipoteze de conversiune în materie succesorală analizate mai sus – conversiunea actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală în acceptare tacită a moștenirii și conversiunea actului de înstrăinare a obiectului legatului în revocarea lui tacită – au fost criticate în doctrină. Drept motiv de critică este invocat faptul că efectul de acceptare tacită a moștenirii sau de revocare tacită a legatului se produce prin însăși intenția urmărită de dispunător, indiferent de valabilitatea sau nevalabilitatea actului de înstrăinare, iar conversiunea presupune întotdeauna invalidarea totală și efectivă a actului de înstrăinare [19, p.120, 16, p.160-161]. Și, în consecință, nu suntem în prezența unor ipoteze veritabile de conversiune a actului juridic, ci a unor ipoteze de formare a două acte juridice distincte.

Subscriem ideii că printr-un act de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, dacă acesta este

unul valabil, se produce atât înstrăinarea propriu-zisă a bunului, cât și acceptarea tacită a moștenirii. În aceeași ordine de idei, printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului, dacă acesta este unul valabil, se produce atât înstrăinarea propriu-zisă a bunului, cât și revocarea tacită a legatului. Dar de ce trebuie de aici să tragem concluzia că suntem în prezența a două acte juridice distincte? De fapt, actul juridic este unul singur, iar acesta produce două efecte juridice distincte. Ce se întâmplă, însă, în cazul în care actul de înstrăinare a bunului din masa succesorală sau a obiectului legatului este lovit de nulitate? Nu se produce efectul principal al actului, și anume înstrăinarea propriu-zisă a bunului, dar se poate produce efectul accesoriu – acceptarea tacită a moștenirii sau revocarea tacită a legatului. Deci, în caz de invalidare totală și efectivă a actului de înstrăinare, se va putea recurge la recunoașterea efectului juridic accesoriu avut în vedere, iar mijlocul prin care se realizează această recunoaștere nu este decât conversiunea. Respectiv, nu avem motive de a nega aplicabilitatea conversiunii în aceste două situații.

Este de menționat că, cazurile de conversiune analizate supra nu reprezintă o listă exhaustivă de ipoteze de conversiune în materie succesorală ce pot fi deduse din normele legislației noastre civile.

Concluzii

În acest sens, cercetarea conversiunii și identificarea diferitor ipoteze în care aceasta este operantă reprezintă o necesitate stringentă a circuitului civil al bunurilor. Or, chiar și în cazurile analizate în prezentul articol, prin conversiune se atenuază impactul nulității asupra actului juridic civil de dispoziție pentru cauză de moarte, cum este în cazul testamentului, sau între vii, cum este cazul înstrăinării unui bun din masa succesorală sau a obiectului legatului. Iar conversiunea stimulează partea sau părțile actului juridic inițial să valorifice voința încorporată în actul juridic inițial desființat în partea în care aceasta este capabilă

să producă efecte juridice și, în consecință, facilitează continuitatea circuitului civil cu privire la bunurile și valorile care fac obiectul actelor juridice convertibile. Astfel, în virtutea mecanismului de operare și a efectelor pe care le produce, la operațiunea juridică a conversiunii în domeniul raporturilor juridice de moștenire, dar și în alte domenii ale raporturilor civile, se poate recurge într-un număr infinit de cazuri, în care sunt prezente premisele corespunzătoare, se întrunesc elementele faptului juridic al conversiunii actului juridic civil și sub rezerva reglementării exprese a procedurii conversiunii.

Referințe bibliografice

1. BAIAS, F.I.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coord.). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. București: Editura C.H. Beck, 2014. 2917 p.
2. BAIES, Sergiu, ROȘCA, Nicolae. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Ed. Cartier, 2004. 400 p.
3. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București, 1992. 440 p.
4. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Universul Juridic, 2003. 599 p.
5. CHIRICĂ, Dan. *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*. București: Editura Hamangiu, 2017. 556 p.
6. Codul civil al Republicii Moldova. Nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
7. COSMA, Doru. *Teoria generală a actului juridic civil*. București: Editura Științifică, 1969. 490 p.
8. COSMOVICI, P. (coordonator). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*. București: Editura Academiei R.S.R., 1989. 360 p.
9. DEAK, Francisc. *Tratat de drept succesoral*. București: Universul Juridic, 2002, 544 p.
10. DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo *Tratat de drept succesoral. Vol. II. Moștenirea testamentară*. București: Universul Juridic, 2019, 411 p.

11. DOGARU, Ion (coordonator). *Bazele dreptului civil. Volumul I. Teoria generală*. București: C.H. Beck, 2008. 1362 p.

12. ELIESCU, Mihail. *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul R.S.R.* București: Editura Academiei R.S.R., 1966. 381 p.

13. IONAȘCU, Aurelian. *Drept civil. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1963. 198 p.

14. MIHUȚĂ, Ioan. *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1975-1980*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982. 332 p.

15. NEGRILĂ, Daniela. *Testamentul în noul Cod civil*. București: Universul Juridic, 2013. 494 p.

16. PAZIUC, Cristian. Probleme teoretice și practice privind conversiunea actului juridic civil. În: RRDP, 4/2011. p. 120-167.

17. POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe. *Curs de drept civil. Partea generală*. București, 1973. 616 p.

18. POPESCU, Tudor R. *Dreptul familiei. Tratat. Vol. I*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1965. 367 p.

19. REGHINI, I. Conversiunea actului juridic – o posibilă consecință a nulității. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2009, nr. 4.

20. STĂNCIULESCU, Liviu. *Moștenire. Doctrină și jurisprudență*. București: Editura Hamangiu, 2017. 473 p.

